

Рецензія
на дисертаційну роботу Максимова Станіслава Дмитровича
«Чинники сумісності особистості спортсменів в акробатичних складах»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт (01 Освіта/Педагогіка)

Актуальність теми. У сучасному спорті проблема сумісності партнерів набуває особливого значення у видах діяльності, де результат визначається не лише рівнем індивідуальної підготовленості спортсменів, а й ефективністю їх спільної взаємодії. Особливої актуальності це питання набуває у спортивній акробатиці, яка характеризується значною координаційною складністю, рольовою взаємозалежністю партнерів, необхідністю точного часово-просторового узгодження дій та підвищеним рівнем ризику під час виконання вправ.

Попри значну кількість досліджень, присвячених технічній, психофізіологічній та психологічній підготовці спортсменів, проблема сумісності в акробатичних складах досі залишається недостатньо розробленою. У більшості наукових праць окремі компоненти взаємодії партнерів аналізуються ізольовано, що ускладнює цілісне розуміння механізмів організації спільної діяльності у парних видах спорту.

У зв'язку з цим дисертаційна робота Максимова С.Д., присвячена дослідженню чинників сумісності особистості спортсменів в акробатичних складах, є актуальною як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Актуальність дослідження визначається необхідністю наукового обґрунтування підходів до оцінювання та інтерпретації сумісності партнерів з урахуванням технічних, психофізіологічних і психологічних механізмів регуляції спільної діяльності.

Важливим є й практичне спрямування роботи, оскільки отримані результати можуть бути використані для вдосконалення системи підготовки акробатичних складів, підвищення стабільності виконання вправ, оптимізації тренерських впливів та попередження дестабілізації взаємодії партнерів у складних умовах спортивної діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану НДР НУФВСУ на 2021 – 2025 рр. за темою 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290) та за темою 2.10 «Раціоналізація тренувального процесу у спортивних видах гімнастики» (номер державної реєстрації 0121U108308).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Максимова С.Д., є достатньо обґрунтованими та достовірними. Це забезпечується логічною побудовою дослідження, відповідністю застосованих методів поставленій меті та завданням, а також комплексним підходом до аналізу сумісності у спортивній акробатиці.

Для розв'язання поставлених завдань автором використано сучасні теоретичні, педагогічні, психофізіологічні, психологічні, біомеханічні та статистичні методи дослідження, що дозволило отримати різнопланові дані щодо особливостей регуляції спільної діяльності в акробатичних складах. Достовірність результатів підтверджується використанням валідних та апробованих методик дослідження, адекватною статистичною обробкою отриманих даних, а також узгодженістю отриманих результатів із сучасними науковими уявленнями про механізми міжособистісної взаємодії та координації у спорті.

Важливою перевагою роботи є поєднання кількісного аналізу з концептуальною інтерпретацією отриманих результатів, що дозволило автору не лише описати окремі показники, а й обґрунтувати цілісне бачення сумісності як багаторівневої системи регуляції спільної діяльності.

Сформульовані у роботі висновки логічно впливають із результатів проведеного дослідження, відповідають поставленим завданням і підтверджуються наведеними експериментальними даними. Практичні

рекомендації мають прикладний характер, є аргументованими та можуть бути використані у тренувальному процесі підготовки спортсменів у спортивній акробатиці.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що у роботі:

1) вперше:

– сумісність у спортивній акробатиці розглянуто як спосіб організації спільної діяльності партнерів, а не як сукупність їхніх індивідуальних характеристик, що дозволило перейти від оцінювання змагального результату до аналізу внутрішніх механізмів парної взаємодії;

– науково обґрунтовано та операціоналізовано систему критеріїв технічної спрацьованості партнерів, яка інтегрує педагогічні, стабілографічні та біокінематичні показники і забезпечує оцінювання надійності та узгодженості спільної моторної дії незалежно від змагального результату;

– емоційно-виразну сумісність у спортивній акробатиці розглянуто як характеристику парної діяльності, а не індивідуальної артистичності спортсменів, та запропоновано підхід до її кількісного оцінювання через показники емоційно-артистичної спрацьованості партнерів;

– на основі інтеграції показників технічної та емоційно-виразної спрацьованості запропоновано 4-групову типологію акробатичних складів (комплексно сумісні, функціонально орієнтовані, виразно орієнтовані, несумісні), що відображає різні конфігурації реалізації потенціалу спільної діяльності;

– показано, що психофізіологічні характеристики спортсменів у спортивній акробатиці не виступають самостійними детермінантами ефективності, а функціонують як ресурсний фон регуляції спільної діяльності, при цьому їх пояснювальна цінність визначається способом включення у міжпартнерське узгодження дій залежно від типу сумісності.

2) доповнено:

– уявлення про роль довіри у парній діяльності спортсменів, встановлено, що в умовах спортивної акробатики довіра має рольово диференційований характер і функціонує як фоновий, інструментальний або компенсаторний психологічний механізм регуляції спільної діяльності;

3) подальшого розвитку набули положення циркумплексної моделі міжособистісної поведінки, оскільки доведено, що в спортивній акробатиці міжособистісні стилі виступають рольово зумовленими механізмами регуляції спільної діяльності в умовах жорсткої асиметрії «верхній–нижній» та підвищеного ризику.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розширенні можливостей науково обґрунтованої інтерпретації сумісності партнерів у спортивній акробатиці та використанні отриманих даних для оптимізації підготовки акробатичних складів. Запропонований у роботі підхід дозволяє враховувати не лише технічні показники діяльності спортсменів, а й психофізіологічні та психологічні механізми регуляції спільної взаємодії.

Отримані результати можуть бути використані тренерами та фахівцями зі спортивної акробатики для диференціації тренувальних впливів залежно від типу сумісності та рольової позиції партнерів, прогнозування труднощів взаємодії, підвищення стабільності виконання вправ і вдосконалення процесу формування акробатичних складів.

Практичну цінність мають також запропоновані критерії оцінювання технічної та емоційно-виразної спрацьованості, а також підходи до аналізу психофізіологічних і психологічних механізмів сумісності, які можуть бути впроваджені у систему педагогічного контролю та спортивного відбору.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес та практику підготовки спортсменів, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, з яких 7 статті – у спеціалізованих фахових виданнях

України, 5 публікацій апробаційного характеру та 2 публікації, що додатково відображає наукові результати дисертації.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертація складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертація написана на 247 сторінках друкованого тексту, список використаних джерел 250 найменувань, з них 133 – іноземних авторів. Робота містить 25 таблиць та 11 рисунків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі «Теоретичні засади проблеми сумісності та спрацьованості у спільній діяльності спортсменів»** здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до проблеми сумісності та спільної діяльності у спорті. Автором розглянуто поняття сумісності, спрацьованості, міжособистісної взаємодії та координації у парних видах спорту. Значну увагу приділено психофізіологічним, психологічним та координаційним механізмам регуляції спільної діяльності, а також ролі довіри, емоційної взаємодії та часової узгодженості у забезпеченні ефективності акробатичних складів. У розділі обґрунтовано доцільність розгляду сумісності як багатofакторного феномена, що формується на перетині технічних, психофізіологічних і психологічних чинників.

Другий розділ «Методи та організація дослідження» присвячений характеристиці контингенту досліджуваних, організації експериментальної роботи та опису використаних методів дослідження. Автором детально представлено етапи дослідження, методи педагогічного спостереження, експертного оцінювання, психофізіологічної та психологічної діагностики, стабілографічного і біомеханічного аналізу. Окремо розкрито підходи до оцінювання технічної та емоційно-виразної спрацьованості партнерів, а також

методи математичної статистики, використані для аналізу отриманих результатів.

У третьому розділі «Результати дослідження сумісності акробатичних складів» досліджено особливості формування спільної діяльності партнерів у спортивній акробатиці. Автором здійснено аналіз технічної надійності виконання вправ, постуральної стійкості, часової узгодженості рухів та емоційно-виразної взаємодії партнерів. На основі інтеграції показників технічної та емоційно-виразної спрацьованості запропоновано типологізацію акробатичних складів із виокремленням комплексно сумісних, функціонально орієнтованих, виразно орієнтованих та несумісних пар.

У четвертому розділі «Психофізіологічні та психологічні чинники сумісності особистості спортсменів в акробатичних складах» проаналізовано особливості психофізіологічної організації діяльності партнерів у різних типах сумісності. Автором досліджено сенсомоторні реакції, часову організацію рухів, варіативність регуляції, показники реакції на рухомий об'єкт та особливості серійної моторики. Значна увага приділена аналізу психологічних механізмів сумісності, зокрема довірі та міжособистісним стилям взаємодії. Встановлено типоспецифічні особливості рольового розподілу психологічних і психофізіологічних функцій між верхніми та нижніми партнерами.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» узагальнено результати дослідження та представлено авторське бачення сумісності як багаторівневої системи регуляції спільної діяльності. Обґрунтовано взаємозв'язок технічних, психофізіологічних та психологічних механізмів у забезпеченні ефективності взаємодії партнерів. У розділі також подано практичні рекомендації щодо оптимізації підготовки акробатичних складів, диференціації тренувальних впливів та врахування типу сумісності у тренувальному процесі.

Висновки дисертації відповідають поставленим завданням дослідження, логічно випливають із отриманих результатів та мають теоретичне і практичне значення для теорії та методики спортивного тренування.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу, слід зауважити, що автору не вдалося повністю уникнути окремих недоліків і дискусійних положень:

1. У роботі використовується поняття «емоційно-виразна спрацьованість», яке є цікавим та змістовним для характеристики партнерської взаємодії у спортивній акробатиці. Разом з тим доцільним було б більш чітко окреслити його співвідношення з поняттями артистичності, емоційної взаємодії та невербальної узгодженості партнерів.
2. Автор використовує поняття «структуровано асиметрична модель» для характеристики організації взаємодії у функціонально орієнтованих парах. Водночас хотілося б отримати більш чітке пояснення та які саме механізми автор розглядає як основні прояви цієї асиметрії.
3. У роботі активно використовується системно-регуляторна інтерпретація психофізіологічних показників. Разом з тим окремі фрагменти потребують більш чіткого розмежування між власне психофізіологічними функціями спортсменів та їх інтерпретацією у контексті регуляції спільної діяльності.
4. Представлена у роботі модель взаємодії психологічних, психофізіологічних і технічних компонентів сумісності є цікавою та перспективною. Водночас доцільним було б подальше розширення графічного представлення взаємозв'язків між компонентами.
5. У деяких фрагментах роботи зустрічаються стилістично перевантажені речення та повторюваність термінів «регуляція», «регуляторний», «узгодженість», що місцями дещо ускладнює сприйняття тексту.

Проте наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, мають переважно дискусійний або рекомендаційний характер та не впливають на наукову цінність отриманих результатів.

Загальний висновок. Дисертаційна робота **Максимова Станіслава Дмитровича «Чинники сумісності особистості спортсменів в акробатичних складах»** є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, характеризується новим підходом і практичною цінністю, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор Максимов Станіслав Дмитрович заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

завідувач кафедри гімнастики
та складно-координаційних
естетичних видів спорту
Національного університету фізичного
виховання і спорту України,
кандидат педагогічних наук, доцент

Юрій САЛЯМІН